

På Urias post

Av Inge D. Hanssen

Kunne du tenke deg en jobb hvor du blir skjelt ut uansett hva du gjør? En jobb hvor du vekselvis beskyldes for å være en forbannet rasist eller en innbitt antirasist, en jobb hvor vanligvis fromme biskoper og prester rykker ut og oppfordrer til sivil ulydighet mot beslutninger og avgjørelser du har tatt?

Som ekspedisjonssjef i Justisdepartementets utlendingsavdeling innehar Berit Fosheim en slik uriaspost. Men i motsetning til Uria har hun valgt stillingen selv. Og det er heller intet som tyder på at hun skal falle på sin post, slik kong Davids mann gjorde. Tvertimot opptrer hun til stadighet i Dagsrevyen, Antennetimen, Dagsnytt atten, Holmgang, Klart svar og alle de andre aktualitetsprogrammene som har til formål å sette myndighetspersoner til veggs. Som regel med programledere godt assistert av ivrige interesseorganisasjoner, som klart får gi uttrykk for hvilke tufser som sitter og tar avgjørelser i det lite ærverdige og høyst umenneskelige departement. Redd Barnas advokat Trond Romstad uttalte for eksempel i en opphetet debatt for en tid tilbake at «Justisdepartementet består av et knippe unge jurister som ikke har peiling på barn».

Selv ikke en slik uttalelse vipper Berit Fosheim av pinnen. Hun svarte kort at da utlendingsavdelingen ble opprettet i 1988, ble det lagt vekt på at de femtitalls ansatte skulle ha varierende yrkesbakgrunn, representere begge kjønn og være i forskjellige aldersgrupper. Ved siden av jurister er det også statsvitere og sosialantropologer i avdelingen, mange med familie og barn.

Man skulle kanskje tro at det var en fordel med visse masochistiske

trekk i en slik jobb, men ifølge Berit Fosheim holder det lenge med en god porsjon sunn fornuft. Dessuten ser hun det som en klar fordel at både massemedier og interesseorganisasjoner følger nøye med i departementets arbeid med fremmedsakene. Det er med på å styrke rettssikkerheten for dem det gjelder.

– Selvfølgelig er vi satt til å gjøre en jobb og må følge et reglement, sier hun. Men jeg hadde ikke våget å ha en slik jobb hvis vi ikke hadde vært så grundig overvåket som vi er. Ikke fordi jeg tror at det vi gjør ikke er riktig, men fordi konsekvensene ved å gjøre feil kan bli så katastrofale.

«Konsekvensene ved å gjøre feil kan bli så katastrofale»

Berit Fosheim tok juridikum våren 1970. Leste altså jus midt under studentopprøret, men kom seg gjennom hele studietiden uten å bli preget av Maos tanker eller stalinistiske ideer. Hadde hun i det hele tatt noen opprørske tendenser, var de godt skjult bak drakten. Med bakgrunn fra en embedsmannsfamilie og sørlandske røtter er det kanskje ikke så underlig at hun aldri ble en del av den røde horde som sto på krava mens de ventet på revolusjonen.

Et ørlite opprør var det kanskje at hun bestemte seg for å studere jus. Faren var sosialøkonom og arbeidet i utenriktjenesten og Eksportrådet, mens moren var realist. Berit tok realinjen på gymnaset og hadde muligens planer om å følge i morens fotspor, men bestemte seg for å gjøre noe helt annet enn resten av familien.

Høsten 1970 fikk hun sin første jobb i Rikstrygdeverket. Allerede i januar året etter ble hun dommerfull-

mektig ved Indre Follo herredsrett i Ski. To år senere ringte Agnes Nygaard Haug, som da var byråsjef og leder for 2. sivilkontor i Justisdepartementet: Nå er det på tide at du begynner hos oss, var beskjeden fra Nygaard Haug.

– Men jeg skal snart ha barn, svarte dommerfullmektigen.

– Det går bra, sa byråsjefen. Jeg gjør regning med at du etter hvert får et par barn og forblir hos oss!

Det gikk nøyaktig som Agnes Nygaard Haug sa. Berit Fosheim har vært trofast mot Justisdepartementet siden, dog med unntak av en periode på slutten av 1970-årene da hun var konstituert som dommer ved Drammen byrett.

«Satt to og et halvt år uten å bla i lovsamlingen»

Den første saken hun fikk til behandling i sivilavdelingen var spørsmålet om å flytte sorenskriverkontoret for Setesdal fra Kristiansand til Evje. Sterke krefter sto bak forslaget: Tidligere justisminister Jens Haugland, som var utnevnt til sorenskriver i Setesdal, sto på for å få flyttet kontoret. Han fikk sterk støtte av stortingsrepresentant Osmund Faremo, far til dagens justisminister. Og etter hvert dukket det opp vedtak i samtlige kommunestyre i Setesdal som støttet forslaget. Det endte med at Haugland ble værende på sorenskriverkontoret i byen.

I 1981 opprettet departementet en egen plan- og administrasjonsavdeling. Berit Fosheim ble byråsjef og leder for administrasjonskontoret.

– Der satt jeg i to og et halvt år uten å bla opp i lovsamlingen. Det er allikevel en av de artigste jobber jeg

har hatt. Lærte både økonomi, budsjett og personellbehandling. Jeg opplevde for første gang et tverrfaglig miljø sammen med økonomer og statsvitere og fikk etter hvert sans for dette praktiske arbeidet, sier hun.

Tre år senere fortsatte hun klatringen i byråkratiet og ble avdelingsdirektør i politiavdelingen. Som sjef for juridisk seksjon fikk hun ansvar for et usedvanlig bredt og variert saksfelt. Fra lotteritillatelser og våpenlov til militærnektelse og asylsøkere.

– Men i politiet hadde du ikke vært?

– Nei. Åge Rundberget, som var avdelingsdirektør i avdelingen, tok imot meg med å fortelle at jeg helt sikkert ville få problemer fordi jeg ikke hadde erfaring fra politietaten. Han fikk ikke rett. Det ble ikke problemer i det hele tatt med de ytre etater. Gjør man jobben sin som jurist, opptrer profesjonelt og godtar at andre gjør det samme, går det som regel bra. Men jeg bør vel nevne at jeg ikke hadde noe med politiets lønnsvilkår og spisepauser å gjøre.

**«Klarer aldri å slippe
taket på Svalbard»**

Det var i Fosheims tid i politiavdelingen at fremmedsakene formelig eksploderte. Antall asylsøkere økte for hver dag. Til slutt ble det opprettet en egen avdeling i departementet for disse sakene, utlendingsavdelingen. Alle tok det for gitt at Berit Fosheim skulle bli ekspedisjonssjef og leder for avdelingen, alle med unntak av sjefen sjøl, Helen Bøsterud. I stedet ble Hans Olav Østgaard forflyttet fra polaravdelingen til den nye avdelingen og Fosheim konstituert i hans gamle stilling.

– Ikke fullt så hett arbeidsområde, kanskje?

– Jeg synes det var utrolig gøyalt i polaravdelingen. Det er den minste avdelingen i hele statsforvaltningen, men dekker enorme områder i nord og i Antarktis. Og et vidt spekter innen jusen, fra internasjonale konvensjonsspørsmål i syd til praktiserin-

Ekspedisjonssjef Berit Fosheim.

gen av Svalbard-traktaten i nord. Mye interessant jus. På Svalbard gjelder for eksempel norsk strafferett og privatrett, men ikke all forvaltningsrett. Der må det tas stilling fra lov til lov; fra hvilken type røntgenutstyr som kan tillates på sykehuset og til røyke-loven. Den siste gjelder forøvrig på hele Svalbard, men har aldri vært praktisert i Barentsburg.

– Så du ble bitt av polarbasillen?

– Til de grader. Det gjør nesten alle. Jeg klarer aldri å slippe taket på Svalbard. Jeg husker vi ble satt ned med helikopter på kong Karls forland og gikk ute en hel søndag for å undersøke fornminner. Vi fant to eldgamle fangsthytter som ikke var registrert tidligere. I hyttene fant vi etterlatenskaper etter fangstfolkene.

– Men den etterhvert så berømte Svalbard-mafiaen er du ikke blitt medlem av?

– Nei, der er det bare menn. Heller ikke Karin Bruzelius, som også har vært ekspedisjonssjef i polaravdelingen, er med der. Men jeg har et godt forhold til dem.

**«Politikerne
får mest kjeft»**

Statsråder går, embedsverket består. Slik er livet i departementene. Helen Bøsterud forsvant tilbake til Stortinget, og Else Bugge Fougner overtok statsrådstolen. I 1990 kalte hun Berit Fosheim inn på kontoret sitt og ga følgende klare beskjed: Nå har du

hatt det bra lenge nok i polaravdelingen. Utlendingsavdelingen er ledig, du må overta!

Utlendingsavdelingen var opprettet to år tidligere. Samtidig ble Utlendingsdirektoratet opprettet. Administrativt er direktoratet underlagt Kommunaldepartementet, Justisdepartementet når det gjelder fremmedsaker. Departementsavdelingen er inndelt i to seksjoner – en planseksjon og en juridisk seksjon. Juridisk seksjon behandler anker i asylsaker og alle andre saker etter utlendingsloven. Og det er ikke få saker som går gjennom den byråkratiske kvern: Direktoratet avgjorde 100 000 saker i fjor, mens departementet tok stilling til 14 000 ankesaker.

– Gjennom pressen kan man få inntrykk av at det ble tatt gale avgjørelser i samtlige 14 000 saker. Hvordan føles det å bli hengt ut offentlig?

– Som byråkrat føler jeg at omgivelsene ser at det er vår plikt å sette regelverket ut i live. Medienes interesse for fremmedsakene går litt i rykk og napp. Politikerne får mest kjæft, men det finnes rolige perioder.

– Men du er tross alt ansvarlig for at ulykkelige mennesker sendes ut av landet med makt?

– Det er noe av det tøffeste man kan gjøre: Sette politiet på andre mennesker og sende dem ut av landet. Men jeg har et bevisst forhold til dette. Allerede mens jeg var dommerfullmektig og måtte ta stilling til om mennesker skulle berøves friheten og settes i fengsel, tok jeg et oppgjør med meg selv. Jeg fant at det er juristenes lodd å påse at lover og regler gitt av Stortinget overholdes. Gjør man dette så skikkelig og ordentlig man er i stand til og allikevel ikke kan leve med det, da bør man finne seg noe annet å gjøre. Men jeg er som nevnt glad for at arbeidet med fremmedsakene er under konstant overvåking av advokater, medier og interesseorganisasjoner.

«Ikke alltid nestekjærlighet alene som ligger bak»

– Kjenner du til saker hvor det er gått galt med folk du har sendt tilbake til et urolig hjemland?

– Jeg vet ikke om et eneste tilfelle. Vi har et godt apparat som følger opp hver gang det oppstår rykter om at det skal ha gått galt med noen vi har sendt tilbake. Det er organisasjoner både her hjemme og i utlandet som følger nøye med. Ta for eksempel Kosovo. Der er menneskerettighetsorganisasjonene på plass. Vi føler oss derfor rimelig trygge på at vi vil få vite det dersom noe skjer med folk som er sendt tilbake dit. Det er også vår erfaring at de fleste som sendes ut beholder sine kontakter her i landet, og de vil nok straks gi beskjed hvis noe skjer.

– Også Kirken protesterer mot en umenneskelig asylpolitikk?

– Det presset føler jeg nok politikerne sterkere enn byråkratene. Personlig mener jeg det er greit at prester og andre viser godhet og omsorg for mennesker. På den annen side har jeg et inntrykk av at enkelte rir på en mediebølge, og medieomtalen avgjør hvor langt man vil gå. Det er ikke alltid nestekjærlighet alene som ligger bak.

– Er pressen en saklig vaktbikkje?

– Pressen er langt mer nyansert enn tidligere og griper oftere fatt i relevante poenger. Den ros skal pressen ha. Men det som generelt slår oss, er pressens hang til å slå opp tåredrypende enkeltsaker. Grensen for min del nås når mediene rett og slett mistror oss og beskylder oss for å lyve, sier Berit Fosheim.

– men det hender jo at politikerne omgjør vedtak etter at mediene har tatt opp enkeltsaker?

– Dessverre skjer det. Men det er forskjell også på dem som sitter i den politiske ledelse. Noen politikere har såpass is i maven at de ikke lar seg presse av medier eller andre i enkeltsaker. Da blir sakene heller ikke så interessante lenger for pressen.

«Høykommissæren godt fornøyd med norsk lovgivning»

– Har vi for streng fremmedlovgivning?

– Etter min oppfatning; nei. Det fine ved vår lovgivning er at den inneholder gode rettssikkerhetsgarantier og at sakene blir behandlet relativt hurtig med advokatbistand hele veien. FNs høykommissær er f.eks. godt fornøyd med den norske lovgivningen.

– Ikke alle vil være enig i det . .

– Nei, men i den norske debatten er det som regel ytterfløyene vi hører mest fra. Det er for så vidt naturlig, fordi ingen går i demonstrasjonstog for å kreve en balansert og kontrollert innvandring. Her i Norge synes jeg vi har sluppet unna de store rasismeopp-tøyene vi ser i andre land, for eksempel Tyskland. En skikkelig og effektiv kontrollfunksjon mener jeg er et godt middel mot rasisme.

– Tidligere kom asylsøkerne som oftest langt borte fra. Har krigen i det tidligere Jugoslavia endret noe av dette bildet?

– Den har snudd opp/ned på asyl- og flyktningepolitikken i alle europeiske land. Mellom to og tre millioner mennesker i det gamle Jugoslavia oppholder seg ikke lenger i hjemmene sine. De er fordrevet innen sitt eget

land eller til andre land. Alle er over alt. I Norge er det for tiden ca. 2000 kosovoalbanere som venter på å få behandlet asylsøknadene. I Sverige oppholder det seg 40 000 kosovoalbannere, i Tyskland 200 000.

– De fleste kommer uten papirer?

– Omtrent halvparten av alle asylsøkere har enten falske papirer eller ikke papirer i det hele tatt. Problemet er sikkerhetsrisikoen ved at vi ikke vet hvem som oppholder seg i landet. Etter hvert vil vi få god hjelp av det nye fingeravtrykksregisteret som er opprettet ved Kriminalpolitisen. De 20 første sakene som ble kjørt opp mot registeret over kriminelle, viste at to av de 20 asylsøkerne hadde kriminell bakgrunn.

– Har det lett for å gå prestisje i fremmedsakene?

– Jeg håper ikke det. Vi kan selv sagt ikke se bort fra at dersom presset med irrasjonelle argumenter blir for stort, kan det hende at vi vil vise at vi har rett. Men i det store og hele mener jeg at vi ikke legger prestisje i sakene, sier hun.

«Jurister har intet monopol på offentlige stillinger»

Berit Fosheim driver også med andre ting enn asylsøkere. Hun har i flere år vært medlem av Rikslønnsnemnda som partsrepresentant for staten. Den har ikke like mye å gjøre til enhver tid, men eksisterer hele tiden som en nøytral konfliktløser når Stortinget ber om det i forbindelse med vedtak om tvungen lønnsnemnd. Så det er kanskje best for alle at Rikslønnsnemnda har minst mulig å gjøre. Det er blitt sagt om nemnden at partene i arbeidslivet har omtrent samme forhold til den som folk flest har til et begravellesbyrå. Den er ikke elsket, men jobben den gjør blir stort sett respektert. For øvrig prøver man å holde seg mest mulig unna.

Fosheim ble også oppnevnt som partsrepresentant for staten i Statens lønnskomité. Den hadde til oppgave å komme med forslag til et nytt statlig

lønnssystem. Midt i arbeidet måtte hun skifte ham og overta som nøytral leder av komiteen etter Knut Grøholt som ble utnevnt til departementsråd i Administrasjons- og arbeidsdepartementet.

– Jeg er godt fornøyd med det arbeidet vi fikk gjort i komiteen, sier

Berit Fosheim. Det første vi gjorde var å sette lederlønningene utenfor. Det er ca. 180 000 ansatte i staten, og det ville ha vært for galt om lønnen til ca. 450 ledere skulle prege debatten i komiteen. Lederlønningene ble derfor ikke med i vår innstilling.

Komiteens innstilling om nytt lønnssystem ble vedtatt våren 1991. I mediene ble Fosheim i den forbindelse kalt for «lønnskomiteens mor». Det var da også en høyst betimelig opprydding og forenkling av statens lønnssystem som ble foretatt. Det tok mer enn to år og en mengde møter å komme frem til en enstemmig innstilling. Et viktig punkt i innstillingen ble forslaget om at det skulle gis mulighet for å avansere lønnsmessig i samme stilling, samtidig som det ble åpnet muligheter for at lønningene til statsansatte i langt større grad kan bestemmes lokalt.

– Vårt forslag åpnet for mer fleksi-

bilitet og øket lokal innflydelse på fastsettelse av lønn. Blant annet er det nå mulig å få inn eksperter utenfra, for eksempel dataeksperter, og gi dem høyere lønn enn det sjefene har. Det er et viktig element når staten skal konkurrere om den beste arbeidskraften, mener Berit Fosheim.

Som nevnt liker hun å ha noe å gjøre også utenfor departementet, og det er en av årsakene til at hun nå har gjenopptatt rollen som sensor ved Det juridiske fakultet.

– Jeg er sensor i forvaltningsrett og har en følelse av at man ikke godt nok klarer å formidle til studentene hva forvaltningen egentlig er. Unge jurister ser ikke klart hvilke rettsikkerhetsgarantier som ligger i forvaltningssystemet, for eksempel den garanti som ligger i det politiske ansvaret. Jeg synes også å ane en holdning hos unge jurister om at kun jurister bør jobbe i det offentlige. Min erfaring er at det offentlige består av 180 000 ansatte som alle vil gjøre en god jobb. Vi jurister har intet monopol på offentlige stillinger, men må lære oss å samarbeide med andre utdannelsesgrupper, sier Berit Fosheim.

– Hånden på hjertet, Berit Fosheim: Kan du egentlig tåle trynet på Annette Thommesen?

– Gudbedre, vi er gode venninner. At vi tidvis kan være saklig uenig, behøver ikke å stå i veien for et godt personlig forhold.

Erstatningsberegning

"Midlertidig forføyning i norsk rett" (92) kr. 450,-

"Avtalel. § 36 i rettspraksis" (91) kr. 140,-

"Datalærebok for kontoret" (91) kr. 220,-
I bokhandelen eller fra

**Advokatfirma
MITSEM**

Ph. 749, 4001 Stavanger
Tel: 04530000 Fax: 04535800

Konsulentoppdrag